

בו, ואין צריך לומר שלא יצא החוצה אם לא יהיו עשרה מבלעדו ועליו אני קורא הפסוק ועוזבי ה' יכלו כו' כמשארז"ל על כל דבר שבקדושה — כי אין קדושה כקדושת התורה, דאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד. וכל הפורש מן הציבור כו'. ושומע לי ישכון בטח ובימיו ובימינו תושע יהודה וירושלים תשכון לבטח. אמן כן יהי רצון.
(מתוך אגרת הקודש לגרש"ז מלאדי כג)

פרק שמיני

דבש — כדי ליתן על הכתית' — היינו פצע שיש על גבו של הגמל, מחיכוך המשא. ועל שם כך נקראת חטורת הגמל 'דבשת' — שרגילים למשוה שם דבש. (פסקי הרי"ד)

דף עז

ציונים טעמים וסיכומים

'אמר אביי: שתי תשובות בדבר...' — כמה פירושים נאמרו בדעת אביי; — יש אומרים שלדעתו אין צריך רביעית יין לכוס של ברכה, אלא די ברובע רביעית יין חי, עם מזיגה מועטת, (או אף ללא מזיגה כלל, כדקתני בברייתא (בפסחים קח:)) 'אחד חי ואחד מווג'. ולענין שיעור חיוב הוצאה אינו חולק על רבא, ששיעורו רובע רביעית יין חי. (כן הוא הפירוש הראשון בתוס'. וגם מרש"י (בד"ה ועוד) משמע שלענין הוצאה אין אביי חולק על רבא. ואולם יין שאינו ראוי למזיגה, משמע מדברי רש"י (ד"ה בכזית) שצריך רביעית שלימה, והטעם נראה, לפי שחשיבותו פחותה מייין הראוי לימוג, הלכך דינו כשאר משקים. אך יש להסתפק ביון נחל שאינו ראוי לימוג, שמא שיעורו לאביי בפחות מרביעית, הואיל והוא חשוב משאר משקים, שראוי ליתנו לכוס של ברכה, שלא כיון קרוש. ועריטב"א).

ויש מפרשים שלאביי שיעור כוס של ברכה הוא רביעית יין חי. והוא גם שיעור חיוב הוצאה. [וכן היא דעת רב יוסף בסמוך]. (ר"י בתוס').

ויש אומרים שאביי אינו חולק על כך ששיעור כוס של ברכה הוא רביעית יין מווג, שהלכה רווחת היא בישראל, אלא סובר ששיעור מזיגה הוא ביחס של שליש ושני שליש, ולכן צריך יין חי בשיעור שליש של רביעית, הן לענין כוס של ברכה הן לענין חיוב הוצאה. [ומה שתמה אביי 'מים בכד ומצטרפין?!' תמיהתו לא היתה אלא כלפי מזיגה מרובה שאמר רבא, שאינה מידת כל אדם, אבל מזיגה מנימלית, שהיא הכרחית לשתיית היין, מודה אביי שהמים מצטרפים, כי כל העומד לימוג כמזוג דמי]. (כן צדד הרמב"ן בסוף. וכן נקט הריטב"א לעיקר. וקרוב לזה כתב רא"מ הורביץ, ששיעור חיוב הוצאה לאביי הוא בשליש של רביעית, ולענין כוס של ברכה לעולם צריך רביעית, אם מווג ואם חי). או אפשר ששיעור חיוב הוצאה לאביי הוא מעט פחות מרביעית, דהיינו מלוא לוגמיו או מעט יותר — שיעור שאדם עשוי ליתן בכוס של ברכה. (כן כתב הרמב"ן בפירושו הראשון. [וכן כתב השפת-אמת]. ומה שאמר אביי לרב יוסף ביון קרוש שכזית צריך רביעית — לדבריו דרב יוסף אמר, אבל הוא עצמו סובר אף בפחות מכן חייב, ולשיטתו כזית קרוש הוא פחות מרביעית בשאינו קרוש).

ויש מי שכתב שאביי אינו חולק על שיעור כוס של ברכה ולא על שיעור הוצאה, אלא רק על ההוכחה שהוכיח רבא מן המשנה כרב נחמן, וסובר אביי שגם מציגה מועטת נחשבת מציגה. (עפ"י פני יהושע. וע"ע בשפת אמת).

דם נבלה' — נתבאר במנחות קג-קד.

(ע"ב) 'אימת מפגיע על ארי' — ע' בהרחבה במובא ב'מגדים חדשים' כאן.

'מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי...' — ע' מהרש"א שמפרש כל הענין בדרך משל ומליצה על הנהגת ה' עם ישראל במהלך הגלויות. והעזים הצועדות בראש — יש מפרשים שהוא משל על היצר הרע וכחו של עשיו המכונה 'שעיר' (ע' קדושת לוי — ראש השנה; מחשבות חרוץ עמ' 154). ויש מרמזים על עזי פנים שבדור, המתגאים על הצבור, והם צועדים בראש בעת החושך הגלות. (עפ"י נועם אלימלך — וישלח; אמרי פנחס — לקוטי הש"ס). (ע"ע קדושת לוי — ואתחנן; לקוטיים).

'כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא' —

'כשהקב"ה רוצה להטיב לאדם ורוצה רק שיתפלל האדם על הדבר, אז מזמין לפניו צער או פחד מעין דבר זה, וכדרך שאמרו ז"ל (יבמות סד). מפני מה אמהות עקרות היו, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתם של צדיקים, או רואה אחר מעונה באותו דבר ומבקש רחמים עליו כדי שיהיה הוא נענה... כי כל דבר שהש"י רוצה להביא לעולם או לאדם, הוא מתפשט לכמה גוונים ויש בו ההיפך גם כן ח"ו... ולכך כשמתעוררת מדה זו לטובה מתעורר גם כן ההיפך חס ושלום ומרגיש פחד ומתפלל ובא הטוב, אבל לעולם הוא בא הדבר שמתפחד רק שבא ההיפך דהיינו כל מיני טובה שבדבר זה...

וכל מדה טובה וענין טוב, תחילת הכניסה בו הוא בצער, כטעם כל התחלות קשות... וכדרך שאמרו בפרק קמא דברכות (ה). שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן על ידי יסורין, תורה ארץ ישראל והעולם הבא, וכברייתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא — לפי שהעולם הזה רובו רע כידוע, ולכך כל דבר שמתעורר בו רואה הוא מקודם כח הרע שבו ומצטער ועל ידי הצער ממתיקו ומיד סופו שלווה, וכענין תלתא דפורענותא ושב דנחמתא שתקנו רז"ל...'. (מתוך צדקת הצדיק קע. ועע"ש, ובסימנים ד, קעד. ויסוד הדברים מתורת רבו רמ"י מאיזביצא — ע' מי השלוח ח"א לקוטי הש"ס).

'דשא — דרך שם. דרגא — דרך גג...' — לפי שתרגום ארמית קרוב ללשון הקודש, לכך מפרשים מלים ארמיות מסוימות שנגזרו מלשון הקודש בקיצור לשון. (מהרש"א)

הוציא עצה לפרה כמלא פי פרה — לדברי רבין, רבי יוחנן פוטר וריש לקיש מחייב, כי סובר אכילה על ידי הדחק שמה אכילה, והרי הפרה יכולה לאכלה ע"י הדחק. הרמב"ם פסק שחייב. ונראה שגרס 'רבי אשעיא' במקום 'ריש לקיש', ולכן פסק כמותו כנגד רבי יוחנן. (עפ"י מגיד משנה יח, ג. וכן פסק הרי"א"ז להלן פרק י).

ג. כל הדברים שאין שיעוריהם שוים, אינם מצטרפים זה עם זה, לחייב בשיעור הקטן, אבל מצטרפים לחייב בשיעור הגדול, כגון שהוציא תבן ועצה כמלא פי גמל — חייב. ואפילו לא יהא תבן ראוי לגמל, שמא אגב העצה הוא ראוי (תוס'). אבל אם אינם ראויים יחד — אין מצטרפים, ואעפ"י שלענין שימושם לדוגמא שיעורם שווה כמו שאמרו בגמרא (רא"מ הורביץ).

הדברים השווים בשיעוריהם, מצטרפים. (כגון עמיר ועלי שומין לחים ששיעורם כגרוגרת. תוס'. הנצי"ב כתב שלדעת רש"י שעלי שומין לחים אינם ראויים לגדי, אינם מצטרפים עם עמיר, שהרי אינם ראויים ביחד לכלום).

צירוף דברים שאין שיעוריהם שוים, בשאר הלכות — ע' בפירוט במעלה יז-ח.

ד. המוציא אֶכְלִין הראויים לאדם בכגרוגרת — חייב. ומצטרפים זה עם זה, מפני ששוו בשיעוריהם. הקליפות, הגרעינים, העוקצים, הסובים והמורסן — אינם משלימים לשיעור, שאינן אֶכְלִין [ואעפ"י שהסובים והמורסן מצטרפים לשיעור חלה — שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה. (וכן לענין שאר איסורים נראה שהמורסן משלים לשיעור כזית באֶכְלִין שהוא מעורב בו. עפ"י מג"א נד. וע' שפ"א)]. רבי יהודה אומר: קליפי עדשים מצטרפים לשיעור חיוב, הואיל ומתבשלים עמהם. והוא הדין לקליפי פולים חדשים, אבל לא ישנים [אמר רבי אבהו: מפני שנראים כזבובים בקערה, הלכך מסירים אותם מקודם. מפרשים].

פרק שמיני; דפים עו — עז

קו. מהם השיעורים של ההלכות דלהלן?

- א. שיעור יין — לענין הוצאתו מרשות לרשות בשבת.
- ב. שיעור קֶלֶב — לאותו ענין.
- ג. שיעור שֶמֶן — לאותו ענין.
- ד. שיעור דבש — לאותו ענין.
- ה. שיעור כוס של ברכה; שיעור מזיגת הכוס.

א. שנינו: המוציא יין — כדי מזיגת הכוס. תנא: כדי מזיגת כוס יפה, כלומר כוס של ברכה. רב נחמן ורבא אמרו שהוא יין חי בשיעור רובע רביעית-הלוג [שבמזיגתו יעמוד על רביעית]. לפירוש ר"י בתוס', לרב יוסף ולאביי שיעור חיוב הוצאה הוא ברביעית יין חי. ולפירוש הראשון בתוס' (וכ"מ מרש"י), אביי אינו חולק על רב נחמן ורבא בשיעור רובע רביעית. ויש אומרים שלאביי שיעור הוצאה הוא קרוב לרביעית, ויש אומרים שליש רביעית (עפ"י רמב"ן ועוד).

יין יבש — בכזית. דברי רבי נתן.

- א. יין שאינו ראוי למוזיגה — משמע מרש"י ששיעור חיובו כרביעית.
ב. יין שאינו כשר לכוס של ברכה, כגון שנפגם או שאינו ראוי לשתיית ישראל — לפירוש ר"י אינו חייב עליו בכרביעית אלא ביותר מכך, לרב יוסף ולאביי.
ג. התור"ד כתב עפ"י הירושלמי, שדברי רבי נתן שצריך כזית ביין קרוש [שהוא מקביל לרביעית בשאינו קרוש] — זהו רק לשיטת רבי שמעון, המצריך רביעית ביין ברביעית כשאר משקים, אבל לתנא קמא, די בפחות. וכן הביא הריטב"א. ואולם הרמב"ם פסק ביין נוזל כדי רובע רביעית, ובקרוש כתב ששיעורו בכזית.

ב. שיעור חיוב למוציא חלב — כדי גמיעה. [רב נחמן בר יצחק אמר: גמיאה, כמו הגמיאיני...]. והוא שיעור גדול מגרוגרת. [ואם חלבו לגבינה — שיעורו כגרוגרת. אך אפשר ששיעורו פחות מכגרוגרת וסתם חלב נחלב לגבינה ושיעורו בכדי גמיאה, אבל אם חלבו לשתייה — שיעורו ביותר מכדי גמיאה. עפ"י תוס']. ועל כל פנים 'כדי גמיאה' הוא פחות מרביעית, כדמוכח מסיפא דמתניתין, ואין השיעור משתנה לפי כל אדם אלא בשל עולם שמיין (רמב"ן ור"ן). הר"ר פורת פירש 'כדי גמיעה' — מלא לוגמא. ואין משמע כן בפרק בתרא דיומא (תוס' ור"ן. עוד בשיעור זה, ע' בהרחבה במגדים חדשים).
חלב של אשה [ולובן של ביצה] — כדי ליתן במשיפה של קילור (— שרגילים לשופו בחלב אשה).

ג. שמן — כדי לסוך אבר קטן (— אחד מפרקי אצבע קטנה. רש"י; אצבע קטנה של הרגל. רמב"ם. וע' 'חדושי הר"ן'). הסיקו בגמרא שלפי דעת רבי שמעון בן אלעזר היינו כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו. וכן שנו בי רבי ינאי. ואילו לדעת רבי נתן, כדי לסוך אבר קטן של גדול או אבר גדול של קטן, אך בפחות מכן — פטור.

ד. דבש — כדי ליתן על פי הכתית (= פצע שעל גבי הבהמות, הנגרם משפשוף המשא. ויש מפרשים: מכה שעל גב היד או הרגל. מובא ברש"י). נסתפק רב אשי אם הכוונה על פי הכתית כולה או רק על תחילתה. ועלה ב'תיקן'.
הרמב"ם כתב: 'ראש הכתית'. והריטב"א פרש: פי הנקב שממנו יוצאת המורסא, ולא בכל הרושם שמסביב לו.

רבי שמעון אומר: כל המשקים — ברביעית. ולא נאמרו כל השיעורים הללו אלא למצניעיהן. ואילו לחכמים, המצניע חייב בכלשהו. (ע"ה). [וסתם מתניתין דלא כרבי שמעון, כדלעיל].
מרש"י כאן משמע לכאורה שאינו חייב לרבי שמעון בשיעורים המפורטים אלא אותו אדם שהצניעם ממש. ואילו לעיל משמע מדבריו שסתם אדם שעשוי להצניע, חייב אף אם לא הצניע בפועל. ורק עשיר שאין דרכו להחשיב כמות מעטה, אינו חייב אלא אם הצניע מקודם. ולזה הסכימו התוס'.

ה. אמר רב נחמן אמר רבה בא אבוה: כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית הלוג, כדי שימוזגנו ויעמוד על רביעית, (ביינות שלהם שהיו חזקים וטעונים מוזיגה. פוסקים). וכן הסכים רבא, ששיעור

מזיגה הוא ביחס של חלק אחד יין לשלשה חלקים מים. (וכן הביא הרי"ף). ואילו לאביי שיעור מזיגה הוא ביחס של אחד לשנים.

ולשיטתו אין צריך לכוס של ברכה רביעית יין מזוג אלא כשר אף בפחות, ובלבד שיהא בו רובע רביעית יין חי. ולר"י, לאביי ורב יוסף כוס של ברכה טעונה רביעית יין חי. תוס'. ויש אומרים שלאביי כוס של ברכה צריך רביעית, או במזוג או בחי, וצריך יין חי לפחות בשיעור שליש רביעית (ע' רמב"ן ורא"מ הורב"ן).

דף עח

קז. א. דבר שיש בו כמה שימושים שונים — לפי איזה שימוש נקבע שיעורו לענין הוצאת שבת?
 ב. חפץ שהוא קטן מהשיעור שנתנו בו חכמים, שאדם אחד הצניעו ואחר הוציאו — האם המוציא חייב?
 ג. המוציא שטר חוב מרשות לרשות בשבת — האם הוא חייב חטאת?

א. אביי נתן כלל בשיעורי הוצאת שבת: כל דבר שיש בו כמה שימושים שכיחים — משערים לחומרא, כפי השיעור הקטן יותר, [ואפילו השימוש האחד פחות מהאחר, כגון דבש כדי ליתן על הכתית, הגם שרובו לאכילה, אעפ"כ משערים לחומרא לפי שנתנתו על הכתית נחשב שימוש שכיח]. ואם שימוש אחד שכיח והאחר אינו שכיח — הולכים אחר השימוש השכיח, הן לחומרא הן לקולא, כגון יין וחלב שתייתם מצויה ואין רפואתם מצויה — משתערים לפי אכילה [כדי מזיגה / גמיאה], לקולא. [במים — הלכו אחר רפואתם לחומרא, כדי לישוף בהם את הקילור; אביי פירש שמדובר בגליל, ששם רגילים לשוף את הקילור במים ולא בשאר משקים (אם מפני ענין רש"י), אם משום תוכנת מימיהם. ר"ח]. ורבה פירש אפילו בשאר מקומות, לפי שהשימוש במים עדיף לעין, שאין המים נגלדים כשאר משקים. עפ"י רש"י. וע"ע רמב"ן].

ב. דבר קטן מן השיעור שנתנו בו חכמים, אין חייבים על הוצאתו אלא המצניעו בלבד, שלגביו הוא דבר חשוב. [וכן דעת סתם מתניתין דלעיל]. רבי שמעון בן אלעזר אומר שאם הוכשר לאחד והצניעו ובא אחר והוציאו — נתחייב זה במחשבה של זה.

לפירוש התוס' והרז"ה והרמב"ן, מודים חכמים לרבי שמעון בן אלעזר שתלמיד שאמר לו רבו לפנות לו המקום, ופינה לו דבר שהצניעו רבו, הגם שאינו חשוב לכל — שהוא חייב, כי התלמיד עושה על דעת רבו. ומרש"י משמע שחולק על כך. ושם לפי שיטתו אף רבי שמעון ב"א לא מחייב אלא בתלמיד שעושה על דעת רבו.

ג. המוציא שטר חוב עד שלא פרעו — חייב, שהרי הוא דבר חשוב שיש בו צורך. משפרעו — פטור. רבי יהודה מחייב. וכמה הסברים ניתנו במחלוקתם; — רב יוסף פירש שנחלקו אם מותר למלוה להשהות שטר פרוע בביתו (והרי הוא ראוי לצור עפ"י צלוחיתו), אם לאו.

יש אומרים שאם יש בשטר כשיעור כדי לצור עפ"י צלוחיתו — חייב, ואעפ"י שאסור למלוה להשהותו אצלו, שהרי הוא חשוב לכל העולם. עפ"י פסקי ריא"ז; מהרש"א. והגרעק"א צידד שאם הלווה הוציאו — חייב, שאעפ"י שאינו חפץ להשאירו, שמא יגיע לידי המלוה,